

**FAKÜLTENİN EN KIDEMLİ PROFESÖRÜ SÜHEYR DERBİLİNİN
KONUŞMASI**

Sayın Cumhurbaşkanımız, Büyük Millet Meclisimizin Sayın Başkanı, Sayın Dâvetlilerimiz, Genç Hukukçu Arkadaşlarım,

Bugün yirmi beş yaşına basmış olan Ankara Hukuk Fakültesinin gümüş bayramını kutluyoruz.

Böyle - günlerde, yıl dönümü kutlanan müessesenin en eski müntesipleri tarafından tarihî hatıraların anılması veya bir tarihçe yapılması tesmül haline gelmiştir. Ankara Hukuk Fakültesinin en eski profesörü olduğum için bu şerefli vazife bana terettüp etmiş bulunuyor.

Ankara Hukuk Fakültesi gibi millî hayatımızda önemli hizmetler gören büyük bir bilim müessesesinin tarihini bütün ayrıntılarıyla incelemek çok yerinde olur.

Ancak, tarih uçsuz, bucaksız bir ummandır. Fakültemizin tarihini anlatmağa kalkışmak, sonsuz bir ummana dalmak olur. Buna yeltenecek değilim.

Şimdi sadece Ankara Hukuk Fakültesinin nasıl kurulduğunu belirtmeğe çalışacağım. Fakültemizin nasıl kurulduğunu açıklamakla, belki de ebediyyen meçhul kalacak bir tarihî hadiseyi aydınlatmak suretiyle fakültemiz tarihine, hattâ yalnız fakültemiz tarihine değil, inkilâp tarihimize - çünkü fakültemiz tarihiyle inkilâp tarihimiz bir birinden ayrılmaz; bunlar, ikiz kardeşler gibi, birlikte doğmuş ve büyümüşlerdir - bir hizmette bulunabileceğimi umuyorum.

Ankara Hukuk Fakültesinin yalnız Türk inkilâbiyle değil, Türk istiklâliyle birlikte doğmuş ve birlikte kurulmuş bulunduğunu gösteren pek çok belirtiler varsa da bu hakikat, en veciz ve en sarîh ifadesini Atatürk'ün 1 Mart 1338 (1922) tarihli nutkunda bulmuştur. Hatıralarımızı tazelemek için bu nutkun bir kaç cümlesini okumaktan kendimi alamıyacağım. Kurtuluş savaşının o kanlı ve karanlık günlerinde, başkumandanlık ödevini de omuzlarında taşıyan Atatürk, 1 Mart 1922 de Türkiye Büyük Millet Meclisinin üçüncü toplantı yılını açarken milletvekillerine şunları söylüyordu :

"Efendiler! Tarakkiyatı asriyye milletlerin medeni ihtiyaçlarını tevsi, teksir ve tenvir ve bu ihtiyacı medeniyeye ile mütenasip medeni hakların vücudunu istilzam eder. Her devletin mensup olduğu heyeti içtima-

ıyyenin derecesi temeddüniyle mütenasip, mevzuatı hukukiyyesi vardır. Dünyada mevcut bilcümle medeni Devletlerin kanunu medenileri hemen yekdiğerinin pek yakındır Mevzuatı hukukiyemizin bilcümle medeni devletlerin müdevvenatı kanunıyesinden nakıs olması caiz değildir. Mücahedatımızın mâtuf olduğu istiklâli tam mefhumunda istiklâli adlimizin de mündemiç bulunduğu tabiidir. Binaenaleyh; her müstakil devletin bir hakkı lâyenfekki olan tevzii adalet vazifesine kimseyi karıştırmayız Teşekkür olunur ki Adliye Vekâletimiz mevcut mahkemelerimizi evsafı mahsusayı haiz hükkâmıla teçhiz ve takviye edebilme için, bir hukuk fakültesi tesisine karar vererek, meclisi âlinin muvafakatını almıştır. Bu müesseseyi âliye için 338 senesi bütçesine lâzım gelen meblâğ ithal olunmuştur. Bir kısmı mühimmi vücuda getirilen ve kısmı diğèrinin intacına çalışılan bu hususatın ikmali hayatı adliyemize bütün dünyaca sayarı kabul bir manzarai tekâmül bahşeyliyecektir."

Bu birkaç cümle Türk istiklâliyle birlikte Türk inkilâbının ve Ankara Hukuk Fakültesinin o yaratıcı dimağda aynı zamanda nasıl ışıldadığını; birbirini bütünlüyen, birbirini besleyen ve yaşatan müesseseler halinde nasıl birleştiğini belirtmekle beraber, Atatürk'ün - Memleketin âtisi bakımından - Ankara Hukuk Fakültesine ne derin ve şiddetli bir özleyişle bel bağladığını da göstermektedir.

1 Mart 1922 de ki bu sözleri göz önüne getirilirse, Atatürk'ün 5 Kasım 1925 de Fakültemizi açarken irad ettiği nutukta: "Cumhuriyetin müeyyedesini olacak bu büyük müessesenin küşadında hissettiğim saadeti hiç bir teşebbüste duymadım, ve bunu izhar ve ifade etmekle memnunum." demesindeki hikmet ve mana bir az daha iyi anlaşılır.

Maruzatımla : "Ankara Hukuk Fakültesi nasıl kuruldu?" sorgusunu da kısmen cevaplamış oldum. Kurmak, dilimizde tesis etmek manasına geldiği gibi, tasmin etmek manasına da gelir. Bu ikinci manada: "Ankara Hukuk Fakültesini Atatürk Millî mücadele sırasında kurmuş ve bunu 1 Mart 1922 de açığa vurmıştır." diyebiliriz.

Ankara Hukuk Fakültesinin gerçekleştirme safhasına gelince: Fakültemizi fiilen kurmak için toplu çalışmalarımıza 15 Eylül 1925 tarihinde başladık. Ramazana ve salı gününe tesadüf eden bu tarihte, o zamanki Adalet Bakanlığı binasında, Bakanlık odasında sekiz arkadaş toplanmıştık: Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçora, Şevket Bilgişin, Cemil Bilsel, Mahmut Esat Bozkurt, Tefik Kâmil Koperler, Yusuf Kemal Tengirşenk ve ben vardım. Düşünceli idik. Çok büyük bir vazife, çok ağır bir mesuliyet yüklenmiştik. Memlekete bilgili, anlayışlı, geniş düşünceli bir hukukçu nesil yetiştirmek vazife ve mes'uliyeti bize teveccüh ediyordu.

Müessesemize "fakülte" adını vermeği uygun görmedik. Bir fakülte ancak bir üniversitenin bir parçası olabilirdi. Ankara'da bir üniversite henüz kurulmuş bulunmadığı için "Hukuk Fakültesi" demek bize uygun görünmedi; "Hukuk Mektebi" demeyi daha doğru bulduk.

Bugün çatısı altında toplandığımız bu müesseseye başlangıçta "Hukuk Fakültesi" demeyip "Hukuk Mektebi" adını vermemizin başka bir sebebi daha vardı: Bu müessese ile hukukçuluk âlemimizde başka bir çığır, yeni bir çığır açmak istiyorduk.

Açmak istediğimiz çığır ne idi? Nasıl bir çığır açmak istiyorduk?

Memleketimizde o zamana kadar yetişen hukukçuların çoğu muhafazakârd oluyorlardı. Bir fikre saplanıp kalıyorlar taassup gösteriyorlardı. Eski hukukçularımız içinde taassup çenberinden kendilerini sıyrıp kurtaranlar küçük bir azınlık halinde idi. Biz yetiştireceğimiz hukukçuların geniş düşünceli ve uyanık olmalarını istiyorduk. Hedefimiz bu idi. İnkilâpçı hukukçular yetiştirecek bir çığır açmak istiyorduk. Eğer hedefimize ulaşırsak - ki buna inanıyorduk - ve tuttuğumuz yolda başarı gösterirsek müessesemizin "Ankara Mektebi" diye anılmasını istiyorduk.

Nasıl bir "Harward Mektebi", bir "Lausanne Mektebi", bir "Bordeaux Mektebi" varsa; bu irfan merkezlerinde açılan çığırlar böyle bir ünvanla anılıyorsa; bir "Ankara Mektebi" de olsun; açacağımız yeni çığır "Ankara Mektebi" diye anılsın diyorduk.

Açmak istediğimiz çığır şu idi: Hukuku burada mukayeseli ve muhakemeli okutmak. Tedrisatta esas prensibimizi ilk önce şu iki kelime ile belirtmiştik : Mukayese ve tenkit.

Mukayese, yetiştireceğimiz hukukçuları bir fikre körü körüne saplanıp taassup göstermekten koruyacaktı. Tenkit, hukukçularımızın muhakeme etmek kabiliyetlerini geliştirecekti.

Yalnız, tarih boyunca ve coğrafya boyunca muhtelif zamanlarda ve muhtelif memleketlerde beliren hukuk kaidelerinin, hukuk müesseselerinin mukayeseleri yapılırken memleketimizde yürürlükte olan hukuk kaidelerinin, yaşamakta olan hukuk müesseselerinin ihmal edilmesinden çekindik.

Bu düşünce ile prensibimizi: "Tetkik, mukayese ve tenkit" diye üç kelime ile ifade ettikten sonra "mukayese" nin "tetkik" de mündemiğ olduğuna düşünerek sadece: "Tetkik ve tenkit" dedik.

"Tetkik ve tenkit" Ankara Hukuk Mektebinin esas prensibi, açmak istediği çığırın adı oldu.

Filhakika, hukuk tedrisatında iki türlü yol tutulabilir. Biri, hukuk fakültesinden çıkacak kimselerin, meslek hayatlarında yürürlükte bulu-

nan kanunların ve hukuk kaidelerinin tatbikatı ile meşgul olacaklarını düşünerek, öğrencilere mevcut kanunları ve hukuk kaidelerini iyice belletmek yoludur. Böyle yetiştirilen bir öğrenci, diplomasını almaz, derhal işe başlayabilir, tereddüt etmez, vücudu zinde, kendisi genç, bilgisi tazedir. Böyle yetiştirilen hukukçular ilk ağızda oldukça başarı gösterebilirler.

Fakat, memlektein kanunları değişirse, memlekette bir inkılâp olursa, böyle yetişen hukukçular yeni metinler karşısında hemcın hemen hukukçu olmayanlar kadar yabancı kahrılar. Bu zavallılar hukuku anlamamışlardır; mevcut hukuk kaidelerini bellemişlerdir.

Böyle yetiştirilen hukukçular, aynı zamanda, dar düşünceli, ruha-fazakâr ve mütehassıp olurlar. Mevcut kanunların, mevcut hukuk kaidelerinin değiştirilmesine, hukukta inkılâp yapılmasına asla razı olmazlar. Çünkü tahsil çağında öğrendikleri kanunlar ve hukuk kaideleri onlara, içinde yaşadıkları topluluğun temel taşları gibi görünmüştür. Böyle yetişen bir hukukçu memleketteki düzenliğin, güvenliğin, öğrendiği kanunlara bağlı bulunduğu kuruntusuna kapılır. Kanun değişirse ortalığın altüst olacağından, büyük felâketler başgöstereceğinden endişe eden bir zihniyet taşımaya başlar.

Hukuk tedrisatında tutulabilecek ikinci yol bizim bu fakültede tatbikine karar verdiğimiz tetkik, mukayese, ve tenkit yoludur.

Hukukta zaman bakımından kıyaslamalar yapmak için hukuk tarihini zengin bir hazine olarak ele aldık ve hukuk tarihine önem verdik. Umumî bir hukuk tarihi dersi yanında Türkiye'de ilk defa olarak "Türk Hukuk Tarihi" kürsüsünü ihdas ettik. Hukuk Tarihi dersleri yalnız hukuk müesseselerinin zamanla ve mekânla uğradığı değişiklikleri belirtmek; böylece öğrencilerin iz'alarını artırmak ve kıyaslamalar yapmalarına yaramakla kalmıyacak, aynı zamanda hiç bir hukuk müessesesinin ebedi olmadığı kanaatini de, binlerce canlı misallerle, kökleştirecekti.

Verdiğimiz karara göre Türk Hukuk Tarihinden ve Roma Hukukundan başka Mısır Hukuku, İran Hukuku, Yunan Hukuku, Çin Hukuku, İslâm Hukuku, İslâv Hukuku, Macar Hukuku, Germen Hukuku, Feodal Hukuk birer birer öğrencilerimizin önlerine serilecekti.

Burada yetişen hukukçular iyice anlayacaklardı ki her yaşayan varlık gibi hukuk ta durmadan değişir. Hayat inkılâptır. İnkılâpta hayat vardır. Değişmezlikte, taassupta cansızlık ve ölüm vardır.

Hukuk belirli bir zamanda, belirli bir çerçevede başgösteren sosyal ihtiyaçları karşılamak için bulunan birer hal çareleri olduğuna göre zaman değiştikçe, çevre değiştikçe, ihtiyaçlar değiştikçe, hal çareleri de de-

gişmelidir. Hayata uymayan, ihtiyaçlara uymayan hukuk müesseselerinin değeri yoktur.

15 Eylül 1925 Salı günü bu düşünceler ve bu görüşmelerle akşamı ettik. Aynı zamanda Adalet Bakanı olan Profesör Mahmut Esat Bozkurt: "Adliye Vekâletinin rolü yüksek heyetinizin verdiği kararları tatbikten ibaret olacaktır." dedi. Biz de, kurucular meclisi sıfatıyla, okutacağımız dersleri karar altına aldık. Ahmet Ağaoglu Anayasa Hukukunu okutacaktı. Yusuf Akçora Siyasî Tarih, Şevket Bilgişin Ticaret Hukuku, Cemil Bilsel Devletler Hukuku, ben İdare Hukuku, Tevfik Kâmil Koperler Roma Hukuku, Yusuf Kemal Tengirşenk İktisat okutacaktık.

Şevket Bilgiş'in akan suları durduran müdellel müdahalesiyle fakültemizde Mecelle okutmamağa karar verdikten sonra, Medeni Hukukla Ceza Hukuku ve Hukuk Tarihi dersleri kahyordu. İlk sene için bunları düşünmek lâzımdı. Cemil Bilsel İstanbul Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Müderrisi Baha Beye mektup yazdığını, Ceza Hukuku dersi için müsbet cevap alacağını umduğunu, Medeni Hukuk için müderris Veli Beyi düşündüğünü, heyetimizce kabul edilirse İstanbul'da Kanunu Medeni Komisyonundaki işini bitirince Ankara'ya gelebileceğini söyledi. Mahmut Esat Bozkurt'ta Hukuk Tarihi için Paris Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Sadri Naksudi Beyi düşündüğünü, kendisine teklifte bulunmak üzere salâhiyet verirsek muvafakatını alabileceğini umduğunu bildirdi.

Bu haberlere çok sevindik. Üçünü de tasvip ettik. Maliye Profesörlüğüne Hasan Saka'yı, Tıbbî Adliye Refik Saydam'ı, İktisada Cemal Hüsnü Taray'ı, Nazarî İktisada Şükrü Saraçoğlu'nu, İktisat Mezheplerine Şükrü Kaya'yı tayin ettik. Tam kadro ile işe başlayacaktık. Tedrisatta bir aksaklık olmayacaktı.

Yorgun ve memnun olarak ayrılacağımız sırada, Adalet Bakanlığından bize yapılacak ve vazifeye tayinimizi tevsik edecek tebliğin şekli görüldü. Mahmut Esat Bozkur, İsviçre'de olduğu gibi, özerk bir bilim müessesesi kurmak istiyordu, Adalet Bakanlığının müessesemiz işlerine karışmasına aleyhtardı. Bu itibarla vazifeye tayin kararının bir Adalet Bakanlığı kararı mahiyetinde olmasını istemiyordu.

Nihayet tatmin edici bir formül bulduk: Bize Adalet Bakanlığının umumi teşkilâtından değil, hususi kaleminden birer tezkere yazılacak ve tezkerede: "Falan dersin zatı fazılaneniz tarafından tedrisi tensip edilmiş olmakla arzı keyfiyet olunur." denilecekti. Bu tezkerede "tensip edilmiş" tabiri bizim hey'et halinde verdiğimiz karara matuf bulunacaktı.

Bu şekil meselesini hallettikten sonra ortaya bir ünvan meselesi çıktı. Rahmetli Cemil Bilsel, İstanbul Darülfünununda ve İstanbul Hukuk Fakültesinde olduğu gibi, bize "müderris" diye hitap edileceğini söyledi.

Buna itiraz ettik; "müderris" ünvanını istemiyorduk. "Müderris" ünvanı medreseyi akla getiriyor; medrese çegnisi veriyordu. Sanki başımıza zorla sarık sarmağa kalkışılmış gibi asabbiyyete kapılmıştık. Cemil Bilsel: "Müderris demiyelim. Peki ne diyelim?" diye sordu. Bir arkadaşımız "Muallim diyelim." dedi. Buna da Cemil Bilsel itiraz etti: Meğer İstanbul Hukuk Fakültesinde doçentlere muallim denirmiş. Şimdi "muallim" ünvanını alırsak İstanbul Hukuk Fakültesinde doçentliğe indirilmiş zannedilecek ve sui tefehhüme meydan verecekti. Muallim ünvanının doğru olmayacağı ve Cemil Bilsel'i üzeceği anlaşılıyordu.

Basit bir ünvan meselesi yüzünden iş çıkmaza sapmıştı. Ne Cemil beyin üzülmesine, ne de köhne müderris ünvanının sürüp gitmesine bir türlü razı olamıyorduk. Tekrar düşünmeye başladık: ne yapmak istiyorduk? Batıdaki hukuk fakülteleri ayarında bir bilim müessesesi kurmak azminde idik. Batıdaki hukuk fakültelerinin her birinde bir takım özellikler vardı. Fakat bu özellikler dışında bütün ileri memleketlerin hukuk fakültelerinde müşterek bazı vasıflar, müşterek bir standart da vardı. Biz de bu müşterek standardı sağlayacaktık: Aynı batı zihniyeti ile aynı hedefe doğru yol alacaktık.

Müessesemizin, millî durumumuz ve millî ihtiyaçlarımız bakımından bir takım özellikleri olacağını, kısaca millî bir müessese olacağını adını "fakülte" değil, "mektep" koymakla belirtmiş bulunuyorduk. Batı zihniyeti ile çalışacağımızı da belirtmeği yerinde bulduk.

Batıda o zaman bizde "müderris" ünvanı verilen kimselere "profesör" diyorlardı. Fransızlar da "profesör" diyorlar, Almanlar da İngilizler de, İtalyanlar da, Amerikalılar da aynı ünvanı kullanıyorlardı. "Profesör" tabiri beynelmilel bir kelime idi. Böyle kelimeleri dilimize kabul etmeli idik. Görüşme sonunda, bizi tiksindiren "Müderris" ünvanı yerine "Profesör" ünvanını kabul ettik ve dağıldık.

Huzurunuzda takdir ve iftiharla arz etmeği vazife bildiğim bir nokta da şudur: Müessesemizin kuruluşunu takip eden ilk yıllarda İstanbul Hukuk Fakültesi kendisini müessesemize benzetmeğe elinden geldiği kadar gayret etti. Türk Hukuk Tarihi dersini programına aldı. Ders programlarımıza göre kendi programlarını değiştirdi. "Elinden geldiği kadar" diyorum; çünkü İstanbul Hukuk Fakültesi özerk değildir. Meselâ: öğretim üyelerini müderris ve muallim ünvanlarıyla anmağa devam etmek mecburiyetinde kaldı. Çünkü 1912 tarihli Darülfünun nizamnamesi kendilerini bağılıyordu. Bu eski nizamname bağından kardeş hukuk fakültesi ancak 1933 de "İstanbul Üniversitesi Kuruluş kanunu" ile kurtulabilmiş ve öğretim üyeleri hakkında Profesör ünvanını kullanabilmiş ise de özerkliğe ancak 1946 da Üniversiteler kanunu ile kavuşmuş bulunmaktadır.

Bu münasebetle tarih meraklılarına haber vereyim ki bugün bütün fakültelerimizde kullanılan Profesör ünvanının Türkiye'de ilk defa resmen Ankara Hukuk Fakültesinde kullanılmasının amili ve bu ünvanın isim babası rahmetli Profesör Yusuf Akçora'dır.

Sırası gelmişken şunu da arzedeyim ki, fakültemizin kuruluşunda, millî ve modern bir mahiyet alışında, feyizli bir çığır açısında Mahmut Esat Bozkurt'un büyük hizmetlerini takdirle anmak lâzımdır.

Issız, karanlık gecelerde, engin denizlerde ışıldayan bir fener nasıl gemilerin yollarını aydınlatırsa, Mahmut Esat Bozkurt'un sarsılmaz imanı, sonsuz memleket aşkı, engin kültürü, insanlığı ve izam fakültemizi öğle aydınlatmıştır. Fakültemizde "Türk Hukuku Tarihi" dersinin okutulması fikri ve teklifi onundur. Hepimiz bu teklifi derhal ve tehallükle kabul ettik. Belki hepimiz bunu istiyor ve özlüyorduk. Gerçekleştirmekteki güçlükler dolayısıyla teklife cesaret edemiyorduk. Onun azim ve imanı çok kere tereddütlerimizi yenmiş, bizim için bir teşvik ve hamle kaynağı olmuştu.

Hatırasını tebeil ettiğim bu idealist vatanpervere, bu inkılâpçı hukukçuya, bu milliyetçi devlet adamına, bu değerli bilgine fakültemizin şükran borcu büyüktür.

15 Eylülü 5 Kasım bağlayan 50 gün içinde bir çok toplantılarımız oldu. Bu toplantıların bir kısmı, 15 Eylül toplantısı gibi, umumî, bir kısmı da grup halinde hususî mahiyette idi. Fakat ne 15 Eylül toplantımızın, ne de müteakip toplantılarımızın zabıtlarını tesis etmek için rahmetli Cemil Bilsel ile birlikte sarfettiğimiz gayretler müsbet netice veremedi.

5 Kasım 1925 perşembe günü öğleden sonra Büyük Millet Meclisi içtima salonunda toplanmağa başladık. Salon mebuslar, profesörler, ve öğrencilerle hınca hınç dolmuştu. Tam saat 14 de tedris heyetimizin fahri reisliğini kabul buyurmuş olan Atatürk teşrif etti. Alkışlar arasında hitabet kürsüsüne çıkarak irat ettiği açış nutkiyle bize Türk belâgatinin, Türk talâkatinin en yüksek ve en güzel örneklerinden birini verdi. Nafiz nazarlarını dinleyicilerinin üzerine dikeyor ve her bir kelimeye hakkını vererek ağır ağır söylüyordu. Sanki her kelimesini zihinlerine nakş ediyordu. Hakikatta da Atatürk'ün o günkü sözleri zihinlerimize nakş oldu.

Tedris heyeti reisi sıfatıyla Profesör Mahmut Esat Bozkurt ateşli bir hitabe ve mukabelede bulundu. Bozkurt'tan sonra Ahmet Ağaoğlu ilk dersini verdiği için fakültemiz hem resmen, hem de fiilen açılmış, çalışmalarına başlamış oldu.

Büyük Millet Meclisi fakültemize kollarını açmıştı. Derslerimizi Büyük Millet Meclisi içtima salonunda veriyorduk. Büyük Millet Meclisinin zabıt kâtipleri takrirlerimizi zaptediyorlardı. Bu zabıtlar Meclis Matba-

sında sıcağı sıcağına basılıyor ve öğrencilere dağıtılıyordu. Her derse geldiğimde bir ders önceki taktirimi basılmış olarak elime veriyorlardı.

B. M. M. içtima salonu her gün sabahtan öğleye kadar fakültemizin istifadesine açık tutuluyordu. B. M. M. kütüphanesi ise her zaman Profesörlerimizin istifadelerine açıktı. Her zaman Meclis kütüphanesine gidiyor, kitaplardan faydalanıyorduk.

Şimdi düşünüyorum: Acaba dünyanın neresinde bir millet, meclis, bir parlamento bir fakülteye bu kadar itibar etmiştir? İçtima salonuyla kütüphanesiyle, zabıt kâtipleriyle, matbaasıyla bir fakültenin yardımına koşmuştur? Hangi fakülte böyle bir mazhariyete ermıştır?, Hangi fakültenin tarihinde böyle bir hâtura vardır?

Fakültemiz Büyük Millet Meclisimizin bu büyüklüğünü unutmamalıdır. Büyük Millet Meclisimize fakültemizin sonsuz şükranı borcu olduğunu belirtirken yine düşünüyorum: Acaba dünyanın hangi fakültesinde, daha ilk kurulduğu günden itibaren ders notları bu kadar sürat ve intizamla basılmış ve öğrencilere dağıtılmıştır? Hattâ bu gün bile hangi fakültemizde ders notlarını basılmış olarak sıcağı sıcağına öğrencilere vermek imkânı bulunuyor?

Fakültemize bu emsalsiz mazhariyetleri ve imkânlar sağlayan Büyük Millet Meclisimize ne kadar teşekkür etsek azdır.

İlk dersimi vermeğe Büyük Millet Meclisine geldiğim vakit içtima salonunun kapısı önünde rahmetli Cemil Bilsel'i buldum. Bana, riyaset kürsüsüne çıkarak ve riyaset koltuğuna oturarak derse başlamamı tembih etti. Kendisi de arkam sıra salona girdi.

Cemil Bilsel'in sözünden çıkamadım. İlk önce, Profesör Cemil Bilsel'in kapı önünde beni beklemesini ve dersimi dinlemesini fazla bir nezaket eseri saydım. Sonra öğrendim ki bunu kendisi için bir vazife saymıştı. Bütün profesörlerin derslerin giriyor; bütün dersleri takib ediyor, derslerin intizamını temine çalışıyordu. Mazereti dolayısıyla derse gelemiyen bütün profesörlerin yerine ders vermeyi de kendisine iş ediyordu. Rahmetli Cemil Bilsel'in çalışkanlığını övmek benim için zevkli bir vazifedir.

Her gün sabahın erken saatinden akşamın en geç saatlerine kadar iş başında, bıkmak, usanmak bilmeden çalışan, uğraşan Cemil Bilsel'in İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü ile Ankara'dan ayrılıncaya kadar geçen dokuz yıl içindeki emekleri bu müessesenin bünyesine sinmiştir. Fakültemiz Cemil Bilsel'i unutmamalıdır.

21 Şubat 1926 da tedris heyetimize reis vekili seçtiğimiz Cemil Bilsel böylelikle Dekan durumuna gelmiş olduğundan işi çok sıkı battı. Öğrencilerimiz her gün ve her ders yoklamaya tabi tutuluyorlardı. Üste iki nis-

betinde derslere devam etmemiş olan öğrenciler imtihana alınmıyordu. Öğrencilerin imtihan fişlerine sene içinde kaç kere devamsızlık ettikleri kaydolunuyordu. Kimisinin üç, kimisinin beş, kimisinin haattâ otuz devamsızlığı, nâmevcudu vardı. Fakat çoğunun devamsızlığı sıfırdı, hiç nâmevcut olmamışlar bütün sene zarfında hiç bir ders kaçırmamışlardı.

Cemil Bilsel bununla da yetinmiyor; öğrencileri öğleden sonra ders-hanede derslerine çalışmağa mecbur tutuyor; kendisi de dershanede oturarak öğrencilerle beraber derse çalışıyor; öğrencilere örnek oluyordu.

İlk yıllarda çalıştırma usullerimizi de çok sıkı tutmuştuk. Ders yılı içinde haberli, habersiz öğrencileri derse kaldırıyor ve yazılı imtihana tabi tutuyorduk. Sene içinde yaptığımız bu ders yoklamalarında iyi not almıyan öğrencilerin sene sonu imtihanlarında muvaffak olmaları hemen hemen imkânsızdı.

Sene sonu imtihanlarını da çok sıkı tutuyorduk. Ağır kayıtlar ve şartlar koymuştuk. Bu sıkı tedbirlerimizin verimli sonuçlarını görmekte gecikmedik: Fakültemizden ilk ağızda diploma alan gençlerimizin hayatta parlak başarılar ve memleket hizmetlerinde büyük yararlıklar göstermekte olduklarını öğrenerek sevindik.

Fakültemizin başlangıçta adı "Adliye Hukuk Mektebi" idi. Bu isim, fakültemizin özerkliği hakkında menfi bir intiba uyandıracak mahiyettedir. Kuruluşunda, bu bilim müessesesinin özerkliğine, Adalet Bakanı olan Profesör Mahmut Esat Bozkur'un ne kadar titiz bir saygı gösterdiğini arzetmiştim.

Fakültemizin özerkliği fiili bir durumdu; hiç bir hukukî müeyyideye dayanmıyordu. Ancak zamanla teamül haline gelmiş ve perkinleşmişti. Fakültemiz, Adalet Bakanlığına bağlı kaldığı 15 yıllık devre içinde özerkliğini fiilen muhafaz etti: 1925 den 1940 yılına kadar geçen 15 yıl içinde birbirini takip eden Adalet Bakanları fakültemize büyük saygı gösterdiler. Profesörler meclisimizin bütün tekliflerini kabul ettiler. Fakat fakültemizin profesörler meclisi, Adalet Bakanlarımızın bütün tekliflerini kabul etmedi; teamülle yerleşmiş olan fakülte özerkliğini titizlikle muhafaza ve müdafaa ettiler.

Müsaade buyrulursa bu hususta canlı bir misal vereyim: Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt sömestr usulünün hararetli taraftarı idi. Fakültemizde de sömestr usulünün tatbik edilmesini istiyordu. Profesörler meclisimizde teklifini açıkladı. Güler yüze, söylediği özlü ve gönül okşayıcı sözlerini halâ hatırlıyorum. Fakat, bütün gayrtelerine rağmen muvaffak olamadı: Profesörler meclisine sömestr usulünü kabul ettiremedi.

Bir müddet sonra Şükri Saraçoğlu Adalet Bakanı oldu. Sayın Saraçoğlu'nda sömestr usulünün samimi taraftarı idi. Profesörler meclisimize

sömestr usulünü kabul ettirmek için saatlerce, günlerce, haftalarca uğraştı, tath diller döktü. Fakat, bütün gayretlerine rağmen Saraçoğlu da muvaffak olamadı: Ankara hukuk fakültesinde hiçbir zaman sömestr usulü kabul ve tatbik edilmedi.

Memleketin son dört beş yıl içinde kavuştuğu serbest tenkit rejimi fakültemizin temellerine sinmiş bir sistemdir. Fakültemizin kuruluşunda prensibi : "Tetkik ve tenkit" kelimeleriyle ifade edilmiş bulunduğu için derslerimizde tenkide geniş bir yer verdik.

Fakültemiz profesörleri derslerinde savunacakları tezler ve fikirler hakkında hiç bir zaman söz birliği, ağız birliği etmediler. Profesörlerimizin ilmi kanaatleri arasındaki farklar, hattâ ayrılıklar 25 yıldanberi bütün açıklığıyla öğrencilerimizin önüne serilmektedir.

Meselâ: Rahmetli Ahmet Ağaoglu ile benim "tefriki kuva" meselesinde fikirlerimiz taban tabana zıttı. Cemil Bilsel ile benim tüzel kişilik hakkındaki anlayışımız başka başka idi.

Bu müesseseden feyiz almağa gelen öğrenciler 25 yıldanberi burada çeşitli fikirleri ve tenkitleri muhtelif profesörlerden dinlerler ve kendilerine göre bir fikir, bir kanaat edinmek imkânını bulmakla beraber taassup bataklığına saplanmak tehlikesinden de kurtulmuş olurlar.

Medeniyet aleminde teşkilât seçkinlere dayanır. Seçkinsiz teşkilât cansız ceset gibidir: Üzücüdür, sıkıcıdır, boğucudur ve zararlıdır. Her türlü teşkilât için bu böyledir. Adli, idari, askeri, ilmi, millî, siyasi, içtimadi, iktisadi, malî, ticarî resmî veya hususî hiç bir teşkilât hiç bir medeni müessese bu kanunun dışına çıkamaz. Biz burada 25 yıldanberi memlekette seçkinler yetiştirmeye çalışıyoruz.

Milletler arasında fikir savaşı ordu savaşından önce başlar, ordu savaşıyla birlikte şiddetlenir, ordu savaşından sonra amansız ve aralıksız devam eder. Medeni milletler ve medeni insanlar arasında fikir savaşı ebedi ve ezelidir.

Birbiriyle münasebete girişen insanlar ve milletler bitişik kaplardaki su gibidir. Seviyesi yüksek olandan seviyesi düşük olana doğru bir taziyik, bir hücum başlar. İnsanlar ve milletler üzerinde müessir olan seviye su seviyesi değil; kültür ve karakter seviyesidir. Kültürü ve karakteri üstün olan insanlar ve milletler kültürü veya karakteri düşük olan insanların ve milletleri hükümeri ve tesirleri altına ahırlar; boyundurukları altına soktukları da çok görülmüştür.

Ordu savaşını kaybeden bir millet belini doğrultabilir. Fakat, fikir savaşını kaybeden milletin beli bükülür.

Ankara Hukuk Fakültesi, fikir savaşı subayları, fikir savaşı kurmayları yetiştiren bir müessesedir. Ankara Hukuk Fakültesi, fikir savaşı cephesine her yıl yüzlerce tank, top, dritnot ve uçan kaleler göndermektedir. Fakültemiz tezgâhlarımızdan çıkan bu tanklar ve toplar gün geçtikçe eskimiyorlar, aşınmıyorlar, paslanmıyorlar; bil'akis, gün geçtikçe, aylar ve yıllar geçtikçe müessesiyetlerini arttırıyorlar. Milli vahgımızı, milli düzenliğimizi yükselten ve perkinleştiren çok değerli birer unsur oluyorlar.

Bu itibarla, Ankara Hukuk Fakültesi bahtiyardır. Çünkü memlekete binlerce hukukçu yetiştirmiştir. Fakültemizden çıkan bu Türk hukukçuları millî hayatımızda çalışmalarıyla, bilgileriyle, yüksek karakterleriyle, önemli hizmetleriyle memleketin takdirini kazanmışlardır.

Ankara Hukuk Fakültesi bahtiyardır. Çünkü Cumhuriyetin kurduğu bilim müesseselerinin başında gelir; hepsinin büyüğüdür; hepsinden önce kurulmuştur Cumhuriyetin ilk büyük eseridir.

Ankara Hukuk Fakültesi bahtiyardır. Çünkü bilimsel özerkliğin Türkiyede öncüsü ve müjdecisi olmuştur. Bütün Üniversitelerimizin ve bütün fakültelerimizin dört yıldan beri faydalanmağa başladıkları özerkliği, Ankara Hukuk Fakültesi yirmi beş yıl önce kendisinde denemeğe başlamış, kendi kendisini özerklik içinde geliştirmiştir.

Fakültemiz bu gün bahtiyardır. Çünkü, kuruluş gününde olduğu gibi bugün de Cumhurbaşkanımızdan başlayarak memleketin en ileri gelenleri, en seçkin aydınları ve Türk gençliği gümüş bayramımızı kutlama törenine iştirâk etmek suretiyle, Ankara Hukuk Fakültesine değerli ilgi ve sevgilerini bir kerre daha izhar ve ifade etmiş bulunuyorlar.

Ankara Hukuk Fakültesinin çeyrek asırlık bir hizmetkârı sıfatıyla hepimizi şükranla selâmlarım.